

ועדת טרכטנברג

אבני היסוד של ייצור חלב גולמי בישראל

מוגש ע"י התאחדות מגדלי בקר לוועדת טרכטנברג – 25 אוגוסט 2011
נערך על ידי רחל בורושק

הנהגת הענף הגיעה למסקנה שיש חשיבות גדולה לרדת מסדר היום של ישיבות הממשלה ולהעביר את עניינינו לוועדת טרכטנברג, שעשויה לשקול את רפת החלב גם בהיבטים לאומיים, שענף החלב ממלא במגוון משימות.

מועצת החלב וגם התאחדות מגדלי בקר הגישו ניירות עבודה לוועדה ואף הופיעו בפניה. רחל בורושק, האישה שלנו בהתאחדות חקלאי ישראל, הכינה וערכה את המסמך המפורט לוועדה

ובאחרות הסדרים אחרים.

- (2) מדיניות המערב - ובעיקר האיחוד האירופאי וארה"ב, תומכות תקציבית ובאופנים נוספים בייצור החלב הגולמי.
3. מדינת ישראל, בחרה לנהוג בענף החלב, בלא שתיתן ליצרניו תמיכה ישירה או אחרת, אולם תבטיח את ייצורו והיותו חומר גלם איכותי לתעשייה המעבדת, באופן שמבטיח קיום:
  - (1) משטר מכסות.
  - (2) מחיר מובטח, הוא "מחיר המטרה".
  - (3) מכסי מגן.

נתייחס להלן לכל אחד משלושת הנדבכים, וכן לנושא רמת המחירים לצרכן.

משטר המכסות והיות הענף מתוכנן:

1. מכסות החלב, הן ביסודן, "רישיון" מטעם המדינה לייצר חלב גולמי, וחלוקתן ליצרני חלב ברחבי המדינה, ממלא מספר מטלות במקביל - הן ברמה הלאומית והן תשובה למבנה השוק בארץ.
2. חלוקת מכסות החלב למשקים משפחתיים במושבים ולקיבוצים, מהווה עוגן כלכלי חזק ביותר של היישובים החקלאיים שבהם מתקיים ייצור חלב.
3. מבנה הענף, ההיסטורי והנוכחי, מצביע על תנאי סחר שאינם ברי איזון טבעי, כאשר מצד אחד מאות יצרני החלב הגולמי מספקים מוצר מתכלה, ללא חיי מדף כלל, ומצד שני, צינורות השיווק מסתכמים לשלוש מחלבות עיקריות, שאמורות לקלוט אותו ולהופכו מחלב גולמי למוצרי חלב שונים.
4. חולשתו של החקלאי הבודד מול מערכות הקליטה והעיבוד של החלב, מחייבת הסדרה, והכרח של המחלבות לקלוט חלב במקומות

בצל "משבר הקוטג" ותנופת המחאה החברתית, הוסט ומוקד הדיון הממשלתי בייצור החקלאי בכלל וזה של ענף החלב בפרט.

באנו לטעון, שציבור יצרני החלב איננו מהווה את ליבת בעיית המחירים ויוקר המחיה, ולכן גם איננו יכול להיות נדבך עיקרי בפתרונות המוצעים על ידי הממשלה.

מדובר בציבור העמל בעבודה חקלאית מאתגרת, שממנה הוא מוציא את לחמו ולא הרבה מעבר לכך. חלקו הגדול יכול, בקלות, להיות מסווג כמעמד ביניים נשחק, וריכוז מאמץ ממשלתי לשחוק הכנסותיו, לא שפיע על המטרה הראויה של הקלה ביוקר המחיה, אך עלול לפגוע במאמץ של שנים להקמת ענף רפתנות לתפארת.

חולשתו של החקלאי הבודד מול מערכות הקליטה והעיבוד של החלב, מחייבת הסדרה, והכרח של המחלבות לקלוט חלב במקומות שבהם הוא מיוצר, גם אם הם נמצאים בקצווי ארץ

1. ההסדרים הנהוגים בחלק החקלאי של ענף החלב, ושעוגנו אך לאחרונה ב"חוק החלב", באים למלא צורך של יציבות בייצור ובאספקה של חלב גולמי משתי סיבות עיקריות:
  - (1) היות החלב נדבך חשוב מאוד בסל התזונה של האזרחים.
  - (2) היות ייצור החלב הגולמי כרוך במחויבות ארוכת שנים ועתיר הון בייצור החקלאי.
2. מטרות אלו מוכרות גם על ידי ממשלות מערביות בעולם, ולראייה:
  - (1) תכנון ומכסות מתקיימים גם במדינות האיחוד האירופי,

בשוק זה מאופיינים בתנודות גדולות מאוד. ניהול מרכזי של הייצור על ידי חלוקת מכסות ייצור וניהול מלאים, מבטיח אספקה זו, שמהווה למעשה "מצרך ציבורי" במובן זה, שאין לצפות מהעסק הבודד לעסוק בו.

קביעת המחיר השוטפת, גורסת ניכוי גורם פרוין בגובה של 2% לשנה - משימה שלא ידועים ענפי ייצור רבים המסוגלים לעמוד בה

מחיר המטרה

1. כאמור, הצורך בהסדרה של הענף, הנובע מאופיו ומהמבנה הלא מאוזן של שרשרת הייצור (הרבה יצרנים מול מיעוט מחלבות), נוגע גם לקביעת המחיר לחלב הגולמי במעורבות של המדינה.
2. יחסי הסחר הבלתי מאוזנים וקיום מגבלת ייצור של הרפת הבודדת, בתוך משטר המכסות, מחייבים הסדרה גם בתחום המחירים.
3. אופי ניהול הענף, שכאמור דורש מחויבות רבת שנים של הרפתן ותחזוק הון אינטנסיבי ליחידת ייצור, מחייב במקביל ודאות טובה ביחס לרמת ההכנסות הצפויה מייצור חלב. ללא עיגון חזק של מחיר החלב ובעולם, שבו עלולים להיכנס מרכיבים חזקים של חוסר וודאות, הרפת הישראלית עלולה לגלוש למצב של ניוון ואכילת ההון הרב שכבר הושקע בה.

חברת א.ס.י.אר מזדהה עם רפתני ישראל

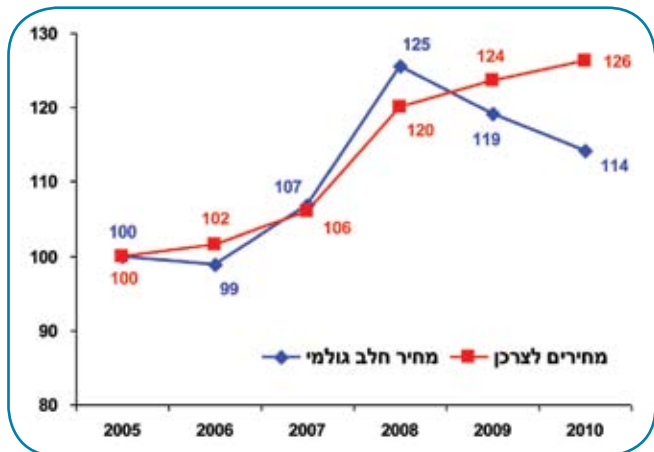
4. שבהם הוא מייצור, גם אם הם נמצאים בקצווי ארץ. כלומר - מכסות החלב (כמו גם מחירו) מכתיבות את מיקום ופיזור ייצור החלב על ידי המדינה.
5. כאמור, אחת ממטרות ההסדרים בענף היא אספקה סדירה, במגוון ובאיכות טובים, של מוצרי חלב לצרכן. הסחר העולמי במוצרי החלב מצומצם למוצרים הסחירים בלבד ומהווה, אך אחוז נמוך מייצור החלב העולמי (כ-6%). בשל כך, תנודות המחירים וההיצעים

איור של ארנון אבני מקיבוץ נירים

10. העיסוק בהשוואת עלות ייצור החלב הגולמי עם משקי חלב אחרים - ובעיקר אירופה וארה"ב מחטיאה למטרה בשני מובנים עיקריים: (ב) הרפת הישראלית מייצרת חלב על גבול המדבר, ואינה נהנית משפע משקעים ושטחי מרעה נרחבים כפי שקיים במקומות אחרים. (ג) המדינות המתחרות משכילות לתמוך ביצרני החלב, כך שסל הכנסותיו של הרפתן האירופאי לדוגמה, עשוי אף להיות גבוה מזה של עמיתו הישראלי.

מדד מחירים נומינלי של חלב גולמי ומחירים לצרכן של חלב ומוצריו:

המקור: מדד מחירים לצרכן - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
מחירי חלב גולמי - מועצת החלב

עליית מחירי החלב הגולמי - 2007 ו-2008: עליית מחירי גרעיני מספוא בעולם.
ירידת מחירי החלב הגולמי - 2009 ו-2010: ירידת מחירי גרעיני המספוא.

מבנה מחיר המטרה

המשקל	הסעיף
79%	הוצאות ישירות
(58%)	(מזה - מזון)
13%	הוצאות הון
8%	תמורה לעבודת הרפתן
100%	סה"כ

המקור: מתוך מחיר החלב המחושב של חודש מאי 2011.

מערכת מכסי מגן

1. החקלאות בעולם המערבי נתמכת ובשיעורים גבוהים על ידי הפניית תקציבים תומכי ייצור חקלאי, אחזקת שטחים מעובדים וכדומה.
2. מדינת ישראל איננה עושה זאת, וכתחליף, ענפי הייצור החקלאי, ובתוכם ענף החלב, נתמכים למעשה על ידי מערכת מכסים.
3. גם תמיכה זו, כפי שנמדדה לאחרונה על ידי ה-OECD, מצביעה על כך שסך התמיכות בחקלאות הישראלית מגיעה לכ-17% בלבד לעומת כ-23% בממוצע למדינות החברות בארגון.

אחד משלטי התמיכה בעצרות במחאה ברחבי ישראל

4. בשל ריבוי הרפתות ושוני גדול בשל הגודל, המיקום הגיאוגרפי ומאפיינים נוספים, ההסכמה רבת השנים גורסת מחיר חלב המחזיר לרפתן הממוצע את התשומה הישירה בייצור החלב, מאפשרת לו קיום ברמת השכר הממוצע במשק, ומעניקה לו תשואה ריאלית של 6% על ההון הפעיל ברפתות.
5. בנוסף, קביעת המחיר השוטפת, גורסת ניכוי גורם פרוץ בגובה של 2% לשנה - משימה שלא ידועים ענפי ייצור רבים המסוגלים לעמוד בה.
6. שיטה זו של שיקוף הממוצע יחד עם ניכוי גורם פרוץ, מתמרצת התייעלות, מכיוון שבמסגרת הייצור המוגבלת במכסות, התייעלות היא הדרך היחידה של היצרן הבודד להגדיל את הכנסותיו ולשפר את רווחיותו.
7. יצרן בודד, היעיל יותר מהממוצע, מקבל על כך תגמול של יתרות גבוהות יותר, ויצרנים המייצרים ברמת יעילות נמוכה מהממוצע, נמצאים במרוץ מתמיד להשיג אותו.
8. מתוך מחיר החלב הגולמי כ-60% הן הוצאות ההזנה של הפרות, ואכן השינויים במחיר החלב, שלהם היינו עדים בשנים האחרונות, משקפים את תנודות מחירי חומרי הגלם של ההזנה בשווקים הבין-לאומיים של סחורות אלו.
9. "שכר" הרפתן עצמו מהווה, אך מעט פחות מ-10% ממחיר החלב (כ-20 אגורות לליטר חלב), ומכאן חוסר הגמישות שלו בספיגת שחיקה גדולה במחיר - זו תתורגם מיד לרמת החיים שייצור החלב מאפשרת לו, ומעמידה לכן בספק גם את יכולתו להמשיך ולהשקיע - הן בהגדלה בעת הצורך והן בשיפורים טכנולוגיים.

סיכום - הדרך לפתרונות

- המתבקש מרוח הזמן האחרון היה, לטעמנו, בחירה של ישיבה סביב שולחן עגול של כל הגורמים בענף החלב, ומציאת הדרך האחרת והנבונה להוזלת סל המוצרים לצרכן הסופי - זאת תחת הפעלת צעדים חד צדדיים, שכאמור - הנזק שבצדס גדול מהתועלות הבלתי נראות בעין.

הרוכ מפיסיד והמיעוט מרוויח: יצרני החלב יאלצו לצמצם את היקפי הייצור שלהם, הצרכנים לא ישלמו פחות וייחשפו לתנודות גדולות של המחירים וההיצעים. המרוויחים היחידים יהיו העוסקים בייבוא והמדרג הקמעונאי

- אנו אכן קוראים לממשלת ישראל ליזום שולחן דיונים זה.
- במקטע ייצור החלב הגולמי, יש מקום להתייעלות - כמו גם במקטעים האחרים, וניתן ליזום מטרת התייעלות, שתגובה בתכנית רב שנתית, שתכלול תמיכה מימונית נאותה.
- על הטיפול בחוליות הבאות בשרשרת ייצור ושיווק החלב, ניתן לטפל לא רק על ידי פיקוח מחירים צמוד מוצרים ספציפיים - אם כי הוא נדרש בזמן הקצר להחזרת השפיות, אלא על ידי פיקוח כולל המגביל את רווחיות העוסקים בייצור, בעיבוד ובמכירה של מוצרי מזון בסיסיים. ■

4. החשיבה בדבר חשיפה של השוק הישראלי של החלב, שבאה כבר לביטוי על ידי הפעלת צו יבוא גבינות על ידי משרד האוצר, כמזור לפערי התייך, יוצרת מצב חדש שבו הרוב מפסיד והמיעוט מרוויח: יצרני החלב יאלצו לצמצם את היקפי הייצור שלהם, הצרכנים לא ישלמו פחות וייחשפו לתנודות גדולות של המחירים וההיצעים. המרוויחים היחידים יהיו העוסקים בייבוא והמדרג הקמעונאי.
5. למצער הוא, שלא נלמד הנעשה בעולם בתחום זה, כאשר מרבית המדינות בוחרות להימנע מחשיפה גדולה של שוק החלב שלהן - וזאת הן מטעמי ביטחון באספקה והן מהרצון לא לחשוף את הצרכנים לתנודות מחירים גדולות וספקולציות מסחריות.
6. צו יבוא הגבינות, שנחתם לאחרונה על ידי שר האוצר, חושף למעשה כ-20% מייצור החלב הגולמי לתחרות לא ראויה ולא הוגנת - כאמור, ללא עריכת חשבון עלות/תועלת לטווח הבינוני והארוך.

חלקו של החלב הגולמי בסל הוצאה על מוצרי חלב

- סל מוצרי החלב הישראלי מאופיין בגיוונו הגדול, כאשר משקלו של החלב הגולמי רב יותר במוצרים מסוימים וקטן, בעיקר במוצרי הפרמיום.
- הוצאה הממוצעת למשק בית בישראל על מוצרי החלב מסתכמת בכ-290 שקלים.
- חלקו של החלב הגולמי בהוצאה זו מהווה במוצע כשליש בלבד, ומכאן שאין בכוחו של ריכוז מאמץ ממשלתי בעלות החלב הגולמי, להביא לבשורה משמעותית בנטל הוצאה של משקי הבית על מוצרי החלב.

הרמן שיווק בע"מ

ייצור, שיווק ופיתוח מגוון רחב של מוצרים למשק הבקר

מאוררים לרפתות בגדלים שונים

הרמן שיווק בע"מ מושב באר טוביה
טל. 08-8505353, פקס. 08-8505355, יו"ר: 050-3242322, אי"ל: 050-4477739, אל"ד: 050-5414414, שחר: 050-3655526
www.herman-marketing.co.il